

ЎҚИТУВЧИЛИК - ШАРАФЛИ КАСБ**Гулбаҳор Ешмуродова¹***Педагогика фанлари номзоди, доцент**Ахборот технологиялар ва менежмент университети***Бердиярова Махфуза¹***Таълим-тарбия назарияси ва методикаси йўналиши 1-курс**Магистранти Ўзбекистон Республикаси, Қариш и.***ИНФОРМАЦИЯ
О СТАТЬЕ****АННОТАЦИЯ:****ИСТОРИЯ
СТАТЬИ:***Received: 24.03.2025**Revised: 25.03.2025**Accepted: 26.03.2025***КАЛИТ СЎЗЛАР:**

*педагог, комил
инсон, таълим,
тарбия, билим,
педагогик маҳорат,
маданиятли,
талабчанлик,
педагогик қобилият,
педагогик фаолият,
ишчанлик, матонат,
лаёқатли, ижодий
кайфият.*

*Мазкур мақолада юксак маънавий ва ахлоқий
фазилатларга эга бўлган рақобатбардош
кадрларни тайёрлашда шарафли, ўта
масъулиятли ҳамда мураккаб ва машаққатли
касб бўлган, шунингдек фидоийликни, ҳалолликни,
кўп меҳнатни, ўз устида доимий ишлашни, замон
билан ҳамнафас бўлишни талаб этадиган
педагогларнинг мураккаб санъати тафсилотлари
ёритилган.*

КИРИШ. Халқнинг бой интеллектуал мероси ва умумбашарий қадриятлари асосида, замонавий маданият, иктисодиёт, фан, техника ва технологияларнинг ютуқлари замирида кадрлар тайёрлашнинг мукамал тизimini шакллантириш Ўзбекистон Республикаси тараққиётининг муҳим шартидир.

Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида белгиланган устувор вазифаларни амалга оширишда, юксак маънавий ва ахлоқий фазилатларга

эга, юқори малакали, рақобатбардош кадрларни тайёрлашда педагогларнинг ўрни бекиёсдир.

Жамиятни юқори малакали мутахассислар билан таъминлашда, комил инсонни тарбиялашда, таълим сифатини кўтаришда профессор-ўқитувчиларнинг салоҳияти, уларнинг педагогик маҳорати таълим-тарбия жараёнида асосий омил ҳисобланади. Буюк аллома А.Авлоний таъкидлаганидек, “Устоз - муаллим биринчи навбатда билимли, одоб-ахлоқли, кийиниши ва юриш - туриши билан фақат ўзининг ўқувчи ва талабаларига эмас, балки бутун инсониятга намуна бўлиши керак”. Бинобарин, Ўзбекистон Республикаси “Таълим тўғрисида”ги Қонунининг 5-моддасида “Тегишли маълумоти, касб тайёргарлиги бор ва юксак ахлоқий фазилатларга эга бўлган шахслар педагогик фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқига эга” деб кўрсатилган.

Таълим муассасаларида давлат таълим стандартлари ҳамда фан дастурларининг тўлиқ ва сифатли бажарилиши ҳар томонлама ўқитувчига, унинг билим ва малакасига, масъулиятлигига, фидойилигига, қолаверса виждонига боғлиқдир. Ҳозирги замон ўқитувчиси ўз фанини мукаммал билиши, дарс жараёнида педагогик технологияларни қўллай олиши, замонавий ахборот технологияларини яхши ўзлаштирган бўлиши, маънавий-ахлоқий пок ва сиёсий дунёқараши юқори бўлмоғи лозим. Шу ўринда, немис педагоги Адольф Дистерверг

“Ҳар қандай таълим ва тарбияда энг асосий фигура - муаллим, унинг тафаккур дунёсидир” деб ёзади.

Ўқитувчилик шарафли, шу билан биргаликда ўта масъулиятли, мураккаб, машаққатли касб, шунингдек, у энг мураккаб санъат бўлиб, фидойиликни, ҳалолликни, кўп меҳнатни, ўз устида доимий ишлашни, замон билан ҳамнафас бўлишни, талабанинг ишонч ва ҳурматини қозонишни, педагогик маҳоратни талаб этади. Бир соатлик дарс – йирик бир асарга тенглаштирилади. Шундай экан, ҳар бир ўқув машғулотида пухта тайёргарлик кўриш, халқимизнинг таълим-тарбия соҳасидаги бой тарихи, анъаналари, буюк аجدодларимизнинг илмий меросларидан фойдаланган ҳолда ўқув машғулотларини самарали ташкил этиш ҳар бир профессор-ўқитувчининг асосий вазифасидир.

Бинобарин, пухта, мукаммал билимга ва педагогик маҳоратга эга бўлмаган ўқитувчи тўлақонли дарс ўта олмайди. Бугунги ёшлар илмга чанқоқ ва интилувчандир. Уларга фақат ҳалол-пок билим бериш керак. Дўқ уриб, кўполлик қилиб, ҳақоратли сўзлар билан талабаларнинг иззат-нафсига тегиб билим ўргатиб бўлмайди. Чунки, билим олиш ҳам ижодий фаолият ҳисобланади. Дарс мавзусига

тегишли бўлмаган турли хил воқеа-ҳодисалар ҳақида гапириб, талабалар вақтини беҳудага сарфламаслик лозим. Буюк педагог Ральф Уолд Эмерсон “Таълимнинг сири ўқувчига ҳурматда бўлишдадир” деб ёзади. Ўқитувчи дарс ўтишда педагогик маҳоратли, ўта маданиятли, талабчан бўлиши ва тартиб-қоидаларга қатъий амал қилиши шарт. “Намуна кўрсатган ҳолдагина инсон энг юксак натижаларга эришади” деб таъкидлаган педагог С.Цвейг.

Машҳур Нақшбанд тариқатида шундай ҳикмат бор “... Адаб бу хулқни чиройли қилиш, сўзни ва феълни соз қилишдир. Хизмат одоби улўф бахтдан яхшироқ, унинг белгиси амалнинг қабули, туғён эса амалнинг бузуклигидир. Адабни сақлаш - муҳаббат самараси, яна муҳаббат дарахти, яна муҳаббат уруғи ҳамдир”.

Демак, ўз касбининг моҳир эгаси бўлиш учун ўқитувчи мунтазам ўз устида ишлаши, табиатдан, санъатдан, ҳаётдан, фандан баҳра олиб, ривожланиб, мукамаллашиб боргандагина мақсадга эришади. Инсон психологиясининг моҳир устаси Ф.Н.Гоноболин таъкидлаганидек

“Ўқитувчи ўзининг бутун куч – қувватини, иродасини, билимини, ўзида бор ҳамма яхши нарсаларини ўз шогирдларига, халққа беради. Аммо, у ўзида бор нарсаларнинг ҳаммасини бугун, эртага, индинга берса-ю, ўз билимини, кучини, қувватини яна ва яна тўлдириб бормаса, у ҳолда ўзида ҳеч нарса қолмайди. Ўқитувчи бир томондан ўзида борини бериши, иккинчи томондан булут сингари, ҳаётдан, фандан, нимаики яхши нарсалар бўлса олишга одатланмоғи, халқнинг энг илғор кишилари билан ҳамкорликда ишламоғи лозим. Ана шундай бўлганда, у ўз талабаларига қанча кўп нарса бермасин, агар халқдан, ҳаётдан, фандан озиқланиб, энг яхши хислатларни ўқий олса, у ҳолда, унда ўз талабалари учун бундай ризқли ширалар ҳамиша ортиғи билан мавжуд бўлади”.

Биобарин, буюк немис педагоги Адольф Дистерверг ўқитувчининг мунтазам равишда фан билан шуғулланиши ҳақида гапириб, шундай ёзган эди: “Ўқитувчи мунтазам равишда фан билан шуғулланмоғи лозим. Акс ҳолда у қуриган дарахт ва тошга ўхшаб қолади. Қуриган дарахт ва тош мева бера олмаганидек, келажакда бу ўқитувчидан ҳеч натижа кутиб бўлмайди”.

Ўқитувчиларнинг фаолиятини узоқ вақт кузатиш, натижаларни илмий асосда ишлаб чиқиш, таълим муассасаси раҳбарларининг ўқитувчилар ҳақидаги фикрларини синчиклаб ўрганиш, ўқитувчи фаолиятининг педагогик қобилятлар тизимида тадқиқ қилган олима Н.В.Кузмина шундай ёзади: “Таълим - тарбияда рўй берадиган кўпгина

камчиликлар ўқитувчининг педагогик қобилиятининг амалий йўналишини яхши билмаслик, истеъдоднинг ўқитувчида йўқлигидир”.

Педагогнинг иш соҳасида талабалар, уларнинг ота-оналари ва ҳамкасблари билан алоқасидан иборат яхлитлик - педагогик фаолият ва педагогик маҳорат асосини ташкил этади.

“Педагог, - деб ёзади Ян Амос Коменский, соф виждонли, ишчан, саботли, матонатли ўқувчиларга ўзи сингдириши лозим бўлган фазилатларнинг ибратли кишиси бўлиши, кенг маълумотли ва меҳнатга лаёқатли инсон бўлиши лозим. У ўз фанини беҳад севиши, ўқувчиларга бамисоли оталардек муомалада бўлиши ва ҳар бир илм олувчи қалбида билимга ҳавас туғдириши лозим”.

Буюк рус педагоги А.С.Макаренко айтганидек: “Тарбиячи ташкил этишни, юришни, ҳазилла-шишни, кувноқ ёки жаҳлдор бўлишини билиши лозим. У ўзини шундай тутиши керакки, унинг ҳар бир ҳаракати тарбияласин ва ўқитсин”.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Eshmurodova G.X. Maktab-internatlarda bolalar rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari, 2-son, 2024. International journal of science. Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

<http://www.worldlyjournals.com/> 18 bet.

2.Eshmurodova G.X.Problems of Training Pedagogues and Personnel in Orphanages of Uzbekistan in 1917-1941. Volume:3 Issue:10 | 2024. BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT. ISSN: 2835-3579 . Volume:3 Issue:10 | 2024 www.bjisrd.com. 242-247 bet

3.Eshmurodova G.X. 1917-1941-йилларда Ўзбекистон етимхоналарида педагог-кадрлар тайёрлаш муаммолари. Impak faktor 9.9. Kielce 2024 . Miasto Przyszłości. <https://www.miastoprzyszlosci.com/>

ISSN-L:2544-980X . 1073-1078

4.Eshmurodova G.X. Mehribonlik uylarida pedagogik muammolarning tadqiq etilishi 2024 йил № 5 сони

Ўзбекистон республикаси мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги Ўзбекистон педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти Қорақолпоғистон филиали “Муғаллим ҳам узликсиз билимлендириў” илмий методик журналининг 2024 йил № 5 сони. 15 бет

4. Eshmurodova G.X. Bola ma'naviyatini rivojlantirishda oilaning o'rni. Termiz. 2024-yil. 5-noyabr

O'zbekiston respublikasi oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Termiz davlat universiteti "Uzluksiz ta'lim tizimining ustuvor vazifalari: muammolar, yechimlar va istiqbollar" mavzusida respublika ilmiy-amaliy konferensiya. <https://anjumanlar.uz/conference/347>. <https://tersu.uz/news/view/2313>. 28-34 bet.

5. Eshmurodova G.X. Oilada axloqiy me'yorlarni shakllantirishda motivatsiya va ma'naviy o'sishning psixologik omillari. Termiz. 2024-yil. 5-noyabr. O'zbekiston respublikasi oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi termiz davlat universiteti "Uzluksiz ta'lim tizimining ustuvor vazifalari: muammolar, yechimlar va istiqbollar" mavzusida respublika ilmiy-amaliy konferensiya. <https://anjumanlar.uz/conference/347>

<https://tersu.uz/news/view/2313>. 34-37 bet

6. Eshmurodova G.X. Methodology of Spiritual Education in Primary Education. Published: 19 Dec 2024

American Journal of Alternative Education. ISSN: 2997-3953 (Online) Vol. 1, No. 10, Dec 2024, Available online at: <https://scientificbulletin.com/index.php/AJAE>. <https://scientificbulletin.com/index.php/AJAE/article/view/503>

7. Eshmurodova G.X. Spiritual Qualities of Primary School Students Volume 02, Issue 12, 2024 ISSN (E): 2994-9521. Excellencia –international multi-disciplinary journal of education. <https://multijournals.org/index.php/excellencia-imje/article/view/2877/3333>